

Maahanmuuttajille koulutuksesta perusvalmiudet

— tukea tarvitaan jatkossakin

Minna Domander

Suomessa asui joulukuun 1994 alussa 61 326 ulkomaan kansalaista, joista venäläisiä 7540, virolaisia 7248, neuvostoliittolaisia 6990, ruotsalaisia 6693, somalialaisia 3493 ja jugoslavialaisia 2243. Ulkomaalaisväestön osuus koko väestöstä oli noin 1,1 prosenttia. 1990-luvulla maahantulijat ovat olleet pääasiassa inkerinsuomalaisia paluumuuttajia (noin 10 000), pakolaisia (noin 10 000) ja suomalaisen kanssa avioituneita sekä tänne työhön tai koulutukseen tulleita.

Sopeutumisen helpottamiseksi ulkomaalaisille on järjestetty maahanmuuttajakoulutusta, joka on suunnattu pääasiassa aikuisille pakolaisille, mutta mahdollisuuksien mukaan myös muille maahanmuuttaville aikuisille. Opetus sisältää mm. suomen tai ruotsin kieltä, yhteiskunta- ja kulttuuritietoutta sekä työharjoittelua.

Kielitaito keskeinen tavoite

Siirtolaisuusinstituutissa äskettäin valmistuneen tutkimuksen mukaan maahanmuuttajakoulutuksen opiskelijat olivat hyvin yksimielisiä tämän koulutuksen tavoitteista. Ensisijaisena tavoitteena pidettiin kielen oppimista, koska sen

avulla on helpompi ilmaista mielipiteitään, saada töitä ja solmia sosiaalisia suhteita suomalaisten kanssa. Toiseksi tärkeimpänä koettiin työnsaanti ja kolmantena suomalaisten tapojen ja yhteiskunnan toimintamallien oppiminen. Vietnamiinkieliset poikkesivat muista siinä, että heillä työnsaanti oli ensisijainen tavoite ennen kielen oppimista. Kielitaito on myös keskeinen opetushallituksen maahanmuuttajakoulutukselle asettama tavoite. Kielen avulla maahanmuuttajista voi tulla täysivaltaisia toimijoita suomalaisessa yhteiskunnassa. Mikäli maahanmuuttajalla ei ole kielitaitoa, koulutusta eikä työkokemusta on työllistyminen vaikeaa ja heikon työllisyystilanteen vallitessa lähes mahdotonta.

Yleensä maahanmuuttajakoulutukseen oltiin tyytyväisiä. Kielen oppimisen ohella sen hyvinä puolina pidettiin suomalaisen kulttuuriin perehtymistä ja muiden ihmisten tapaamista sekä hyviä opettajia ja opetusmetodeja. Venäjän-, albanian- ja vietnamiinkieliset ilmoittivat hyötynensä etenkin työharjoittelusta. Pettyneimpiä sen sijaan olivat islamilaisen ja afrikkalaisen kulttuuripiirin alueelta tulleet. Syynä tähän lienee vaikean työllisyystilanteen ohella tapojen erilaisuus ja vaikeudet työharjoittelupaikkojen järjestämisessä. Kaikesta päätellen näitä ryhmiä kohtaan tunnetaan eniten ennakkoluuloja erilaisten tapojen ja ulkonäön vuoksi. He olivat myös joutuneet kiusatuiksi muita useammin. Sen sijaan

---

FM Minna Domander toimii tutkijana Siirtolaisuusinstituutissa Turussa. Artikkelin tiedot perustuvat joulukuussa ilmestyneeseen tutkimukseen "Kulttuuritausta ja maahanmuuttajakoulutuksen tuloksellisuus".

vietnamilaiset eivät erilaisesta ulkonäöstään ja tavoistaan huolimatta kokeneet tulleensa kaltoin kohdelluiksi tai sitten he eivät kertoneet kielteisistä kokemuksistaan.

Mitä koulutuksen jälkeen?

Maahanmuuttajakoulutuksen suorittaneiden tilanne oli vaihteleva. Noin puolet oli työttömänä, neljäsosa opiskelemassa ja joka kymmenes työssä. Loput olivat äitiyslomalla, eläkkeellä tai heidän toiminnastaan ei ollut tietoa. Keskeinen tekijä työllistymisessä oli maahanmuuttajakoulutuksen aikana tehtävä harjoittelujakso, jonka avulla pääosa työssä käyvistä oli saanut työpaikan. Työhön sijoittuminen oli tapahtunut pääasiassa matalapalkkaisille, vähän koulutusta vaativille ja heikosti arvostetuille aloille. Enemmistö vakituksessa työpaikassa olevista oli vietnaminkielisiä. Heidän työllistymiseensä oli vaikuttanut maahantuloajan kohdan hyvä työllisyystilanne ja työnantajien positiiviset ennakkokäsitykset. Arabiankieliset olivat enimmäkseen työttöminä ja somalinkieliset koulutuksessa.

Suurin osa Suomeen muuttaneista aikuisista oli saanut jotakin koulutusta ennen muuttoaan. Lähtömaassa saatu ja Suomessa maahanmuuttajakoulutuksen jälkeen käyty koulutus tukevat myös toisiaan melko hyvin. Työvoimatoimisto toimii tässä kontrollin toteuttajana, jolloin heidän kauttaan järjestetyillä kursseilla ei pääse syntymään kurssikierteitä. Ajan kuluessa nähdään ehkä Suomessakin Ruotsin kaltainen ilmiö, jossa jotkin akateemisesti koulutetut maahanmuuttajat ovat suorittaneet useita eri yliopistotutkintoja uudessa asuinmaassaan, mutta jääneet vaille työkokemusta. Tämä vähentää koulutuksen yhteiskunnallisia ja yksityisiä tuottoja, vaikka saattaakin toimia selviytymisen keinona.

Haaveista realismiin

Maahanmuuttajakoulutuksen suorittaneiden maassaoloaika on yleensä pidempi kuin koulutuksessa vielä olevilla. Maahanmuuttajakoulutuksessa on jo saatu uusia tietoja ja taitoja. Näin myös akkulturaatio-prosessi on eri vaiheessa. Asenteiden muuttuminen näkyy kärjistyneimpien mielipiteiden vähentymisenä sekä omasta maasta ja sen kansalaisista että vastaavasti Suomesta ja suomalaisista. Toisaalta näkyy myös liiallisten odotusten poistuminen verrattaessa vielä maahanmuuttajakoulutuksessa oleviin. Liian suurten odotusten tilalle on osalla vastaajista tullut realismi ja joillakin syvä pettymys.

Kulttuuritaustan yhteys maahanmuuttajakoulutuksessa ilmenee pitkälti siten, että mitä erilaisempi maahantulijan kulttuuri on sitä kauemmin sopeutuminen kestää. Näin ollen myös maahanmuuttajakoulutuksen tulokset, joihin henkinen hyvinvointikin kuuluu, saattavat näkyä heidän kohdallaan myöhemmin. Vaikka esimerkiksi vietnaminkieliset ovat sijoittuneet hyvin koulutus- ja työmarkkinoille, jolloin heillä ulkoisesti tarkastellen on asiat hyvin ja maahanmuuttajakoulutus vaikuttaa tulokselliselta, saattaa henkinen tila olla hyvin erilainen.

Syrjäytyminen vaarana

Maahanmuuttajakoulutuksen tavoitteet ovat yhdenmukaiset niin koulutusta antavilla kuin sitä saavillakin kielen ja yhteiskunnan tuntemuksen osalta. Myös oppimistulokset vaikuttavat näiltä osin hyviltä. Huonoimmat tulokset on oppilaiden mielestä saavutettu työharjoittelussa, erityisesti arabian- ja somalinkielisten kohdalla. Vieraimmista kulttuureista tulevien koulutukseen pitäisi kiin-

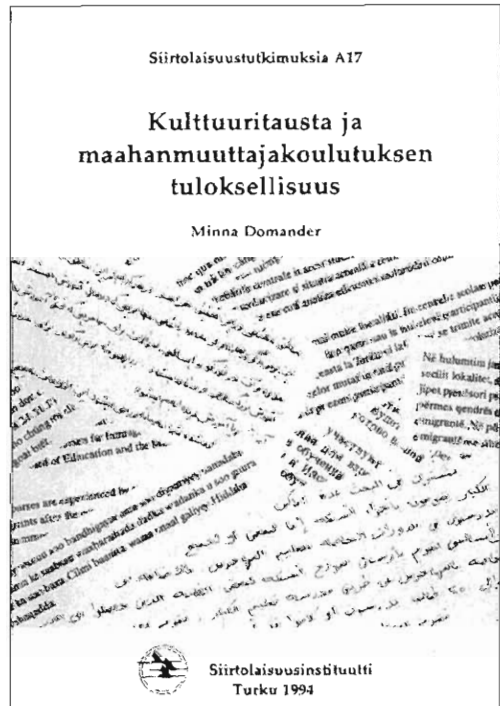
nittää nykyistä enemmän huomiota ja pyrkiä korostetusti järjestämään työharjoittelua, jottei tapahtuisi syrjäytymistä.

Maahanmuuttajakoulutuksessa ulkomaalaiset voivat olla vuorovaikutuksessa suomalaisten ja muiden eri kulttuurien edustajien kanssa. Tämän koulutuksen avulla heillä on mahdollisuus saada tarvittavat välineet akkulturaatioprosessin suotuisaan kehittymiseen, mikäli näitä välineitä — kieltä ja yhteiskun-

nan tuntemusta — ei muuta kautta ole saatu. Tätä kautta heillä on mahdollisuus tulla suomalaisen yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi. Mutta maahanmuuttajakoulutuksen jälkeenkin pitäisi olla mahdollisuus tukeen kieliopetuksen ja muun opetuksen muodossa, jotta tänne muuttaneille syntyisi kontakteja suomalaisiin ja muihin ryhmiin. Tällöin syrjäytymistä pystyttäisiin ehkäisemään paremmin.

Kulttuuritausta ja maahanmuuttajakoulutuksen tuloksellisuus

- Miten maahanmuuttajakoulutuksen käyneet sijoittuvat koulutus- ja työmarkkinoille?
- Miten maahanmuuttajakoulutuksen yleiset tavoitteet on saavutettu sen kanssa tekemisissä olevien ihmisten näkökulmasta?
- Ovatko koulutukseen osallistuvien opiskelijoiden tavoitteet samat kuin opettajien ja opetushallituksen?
- Millaisia ongelmia eri ryhmillä on maahanmuuttajakoulutuksessa ja sen jälkeen?
- Syntyykö maahanmuuttajakoulutuksen jälkeen "kurssikierteitä"?
- Mitkä ovat maahanmuuttajakoulutuksen ongelmakohtat?

Hinta 70 mk + postikulut

tilaukset: Siirtolaisuusinstituutti, Piispankatu 3, 20500 Turku
puh. 921-23 17 536, fax 921-23 33 460